

Mithay Sándor

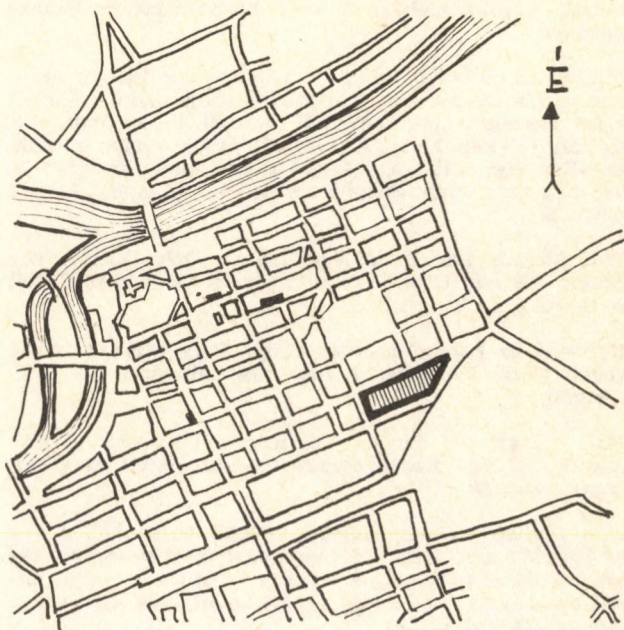
A GYŐR-GABONAVÁSÁRTÉRI XVI–XVII. SZÁZADI TEMETŐ

Győr belvárosának K-i szélén, a Tanácsköztársaság és az Árpád u. között piactér terület el, amelyen gabonavásárokat bonyolítottak le (1. kép). 1949-ben itt sakktáblaszerűen házalapokat ástak (2. kép) és ekkor temetőre találtak. Az első naptól kezdve a győri múzeum részéről figyeltük az ásómunkát. 1949. ápr. 6-tól máj. 25-ig végeztük el a leletek mentését. 1949. novemberében a csatornázási munkák alkalmával további szórványos leletek kerültek elő. 1949. ápr. 21-től máj. 13-ig Fehér Géza segített a gyors leletmentésben. 1950 tavaszán újra volt a téren alapozási munka; az ekkor talált leletek is szórványosak.

A Gabonavásártér elnevezés már megszűnt. Az 1949-ben épített lakóházak építkezési számozásai sorrendben a következőképpen jelentkeznek: Tanácsköztársaság u. 53., 55., 57., 59. szám.

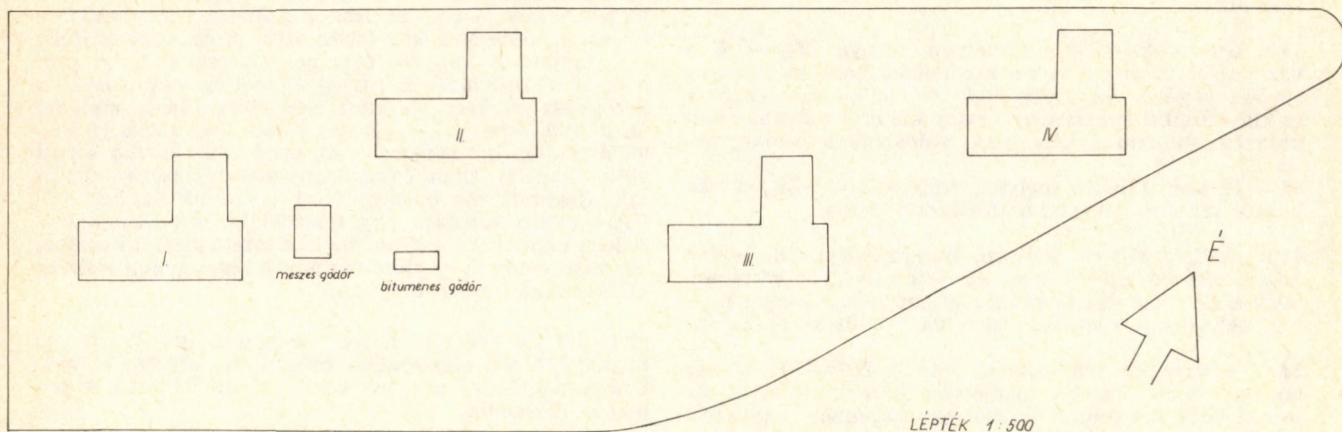
1949-ben az alapozást még kézi erővel végezték, és lovaskocsikkal hordták ki a nagyméretű alapokból a jobbra puha, sárga homokot. Így sok sír tönkrement.

A sírok leírásánál a sírszám után a házalapok számát közöljük a továbbiakban — „Mg” a meszesgödör jele. A síroknál a világtáj első megjelölése mindig a koponya helyzetére vonatkozik. A sírok közül a gyors munka miatt csak kevés maradt bolygatatlan. 95 megmentett sír közül csak 93-at találtunk épségben. A bolygatott sírok száma 211. A sírok a mai felszíntől 3 m mélységig kerültek elő. Eze-

1. kép Győr—Gabonavásártér (sattírozott rész) (1:20 000)
Abb. 1. Győr—Gabonavásártér (schattierter Teil)
(1:20 000)

ket a mélységi adatok szerint 3 szintbe próbáltuk beosztani. A felszíntől az I. szint 0—150 cm mélységig, a II. szint 150—200 cm-ig és a III. szint 200—

2. kép Új épületek a Győr—Gabonavásártéren (1949)
Abb. 2. Győr—Gabonavásártér, neue Gebäude (1949)

300 cm mélységig. A csontvázakról néhány fontosabb antropológiai adatot Nemeskéri Jánosnak köszönhetünk. A leletek leltári száma a győri Xántus János Múzeumban: 53.357.1—281. sz.

A továbbiakban ismertetjük a jelentősebb sírokat:

10/I. *férfisír* 120 cm mélyen (3. kép), iránya DNy—ÉK. A sírgödör jól kirajzolódott a sárga homokban, hossza 180 cm, szélessége 60 cm. Karjai a test mellett feküdtek. Jobb lába mellett valószínűen *koporsószeg* feje lehetett. A jobb mellkas 3. és 4. bordája erősen bronzpatinás.

11/I. Részben *bolygatott* sír, a váz neme és iránya ismeretlen, 120 cm mélyen. A mellén 4 gömb alakú, oldalról kissé összenyomott, lemezből készült *bronzgomb* volt sorban (4. kép 1—2). A gombok egyik végén bütyök, az ellentétes oldalán a felerősítésre huzal szolgált. A bal alkar, az egyik csigolya és az alsó állkapocs erősen patinás.

12/I. *férfisír* 120 cm mélyen, iránya DNy—ÉK. A váz hossza 169 cm. Ujjai összekulcsolva a medencén. Fejtől és lábtól 6 db *koporsószeg*.

13/I. *női sír* 120 cm mélyen, iránya DNy—ÉK. A sír két végén 10 db *koporsószeg*. Jobb alsó lábszáron kis patinanyom.

20/I. *női sír* 167 cm mélyen, iránya DNy—ÉK. A váz hossza 167 cm. Kezek összekulcsolva. Fejtől és lábtól *koporsószegek*.

23/I. *férfisír* 167 cm mélyen, iránya DNy—ÉK, a váz hossza 177 cm. Kezek a medencén összekulcsolva. Az alkarcsontok és csigolyák részben patinásak, bordái közül néhány, a mellcsont, a váll csontja és ujjcsontjai ugyancsak patinásak.

28/I. *női sír* 173 cm mélyen, iránya DNy—ÉK, a váz hossza 183 cm. Kezei a medencén összekulcsolva. A sír két végén *koporsószegek*.

38/I. *gyermeksír* 173 cm mélyen, iránya DNy—ÉK, a váz hossza 87 cm. Kezei a medencén összekulcsolva. A fej körül keskeny patinanyom koszorú alakban, bizonyára pártának a nyomai. A fül helyén vékony kis bronzhuzalból készült *pártakapocs*. A nyaka alatt kis patinás *bronzkapocs*. A sír szélén enyhén megmaradt *koporsónyomok*.

39/I. *Gyermeksír* 173 cm mélyen, iránya DNy—ÉK, a váz hossza 60 cm. Kezek a medencén összekulcsolva. A sír két végében *koporsószegek*. A mellén ruhafoszslány és kis, elmálló *féműszek*. Vékony kis bronz patinanyom koszorú alakban a koponyán, valószínűen pártanyom.

40/I. *férfisír* 170 cm mélyen, iránya DNy—ÉK, a váz hossza 182 cm. Alkarjai balfele behajlítva.

41/I. *férfisír* 170 cm mélyen, iránya DNy—ÉK, a váz hossza 168 cm. Az előbbi sír mellett volt olyan szorosan, hogy a két koponya távolsága 30 cm volt. Alkarjai jobb felé behajlítva, egymásba karolva feküdt a két halott.

52/I. *férfisír* 154 cm mélyen, iránya DNy—ÉK, a váz hossza 162 cm, kezek a medencén összekulcsolva. A sír szélén *koporsónyomok*. Lábtól egy régebben *bolygatott* váz néhány bordája és sípcsontja. A nyaktól kezdve a medence alsó végéig, a csigolyasorral párhuzamosan 13 gömbalakú *bronzgomb* volt egy sorban. A felerősítésre készített hurok a gombok alján vasból (4. kép 3).

A jobb combcsont vége kis folton patinás, egy csigolya jobb combcsont vége kis folton patinás, egy csigolya erősen patinafoltos volt.

54/I. *férfisír* 150 cm mélyen, térdein alul *bolygatott*. A sír két végén 7 db *koporsószeg*.

54a/I, 54b/I, 54c/I. *sírok* közvetlen az 54. sír mellett helyezkedtek el. A laza sárga homokban a föld beomlásakor nem sikerült ezeket megmenteni. Néhány csont patinás volt. Két csontváz egymás alatt feküdt az 54. sír közvetlen szomszédságában. A 3 váz az előbbi sír bal lábszára mellett. A 3 sír ÉNy-ra feküdt az 54. sírtől.

55/I. *női sír* 179 cm mélyen, iránya DNy—ÉK, a váz hossza 136 cm. Kezei a medencén összekulcsolva. A sír két végén *koporsószegek*, körülötte a koporsó elmállóban lévő darabjai. A koponyatető szögödör feletti részén és közepén párta nyomai patinás sávban.

68/I. *sír* 180 cm mélyen. Az áthaladó lovaskocsik felbolygatták és benne talált *olvasó* maradt ránk (4. kép 4). A kis bronzhuzalok végein apró hurkokat képeztek és így kapcsolták lánczá — a sima részen egy-egy bronz olvasószem volt. A szemek úgy elporladtak, hogy ma csak négy darab maradt belőlük.

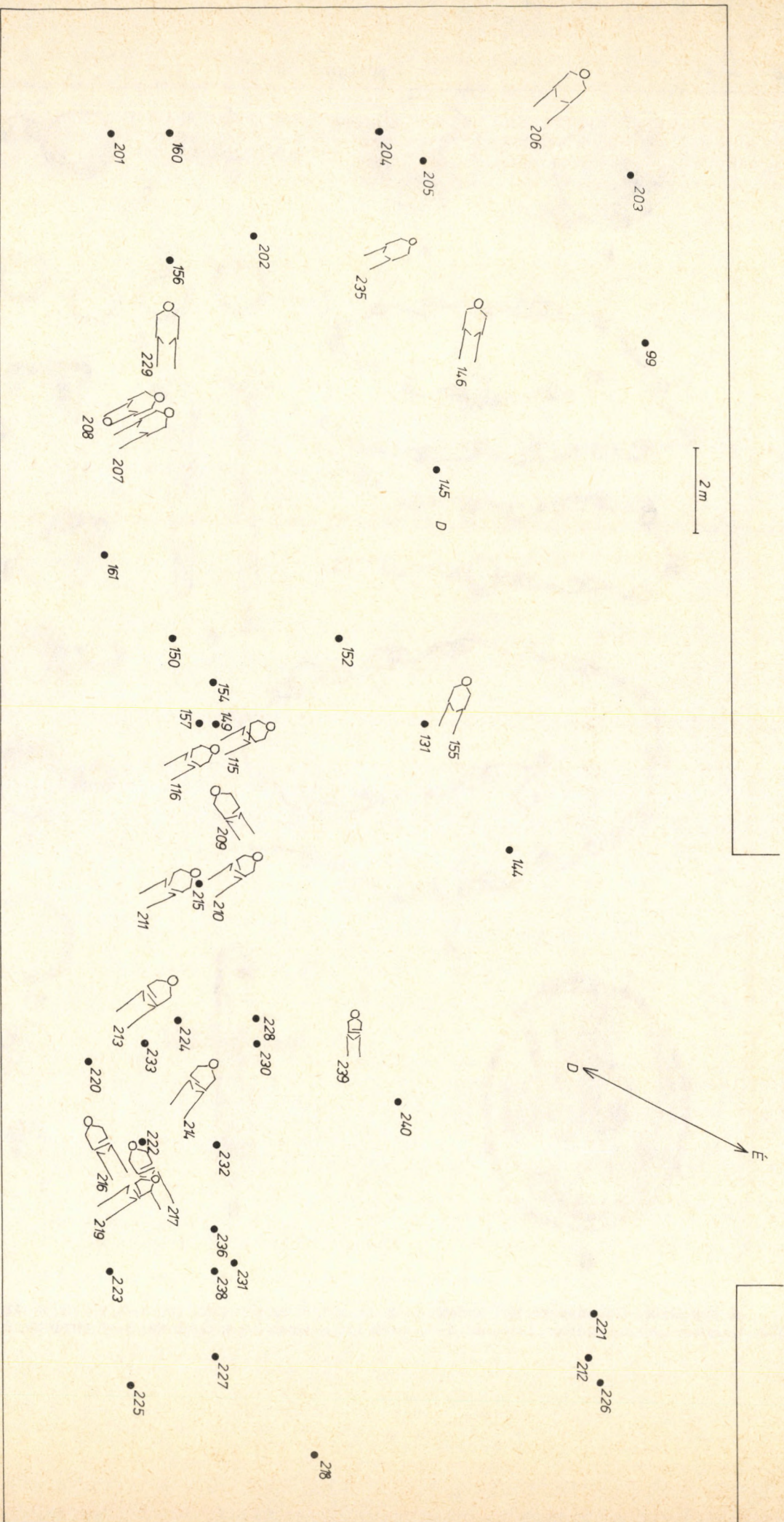
70/I. *női sír* 180 cm mélyen, iránya DNy—ÉK, 178 cm a váz hossza. A derékszögben behajlított alkarok párhuzamosan feküdtek a testen úgy, hogy a jobb alkar feküdt közelebb a koponyához. Vastag koporsófaréteg volt a vázon. Sok patinanyom és apró, hosszúkás ruhafoszslányok, kis *részkarikák* a mellén két sorban. A fej alatt *részgombostűt* találtunk.

76/I. *férfisír* 180 cm mélyen, iránya DNy—ÉK, a váz hossza 153 cm. Derékszögben behajlított, párhuzamosan fekvő alkarjai közül a jobb volt a koponyához közelebb. A mellén sorban apró kis *részkarikák* sorakoztak (4. kép 5). A sír szélein a koporsó fájának nyomai, a végeken pedig *koporsószögek* (4. kép 6). A mellén díszesen faragott *csontgomb* volt. Ugyanitt gömb alakú, csúcsban végződő és hurokkal ellátott *részgombok* sorát találtuk (4. kép 7). Ezek a gombok a nyaktól a medencéig helyezkedtek el a mell közepén, ahol ruhafoszslányt is találtunk, melynek szélein jól látszott az egykori ing szegése. Nem tudtunk pontos képet kapni azonban a paszományok eredeti helyéről. A bal alkarral együtt textilnyomokat és apró *részgombostűket* mentettünk meg a sírből.

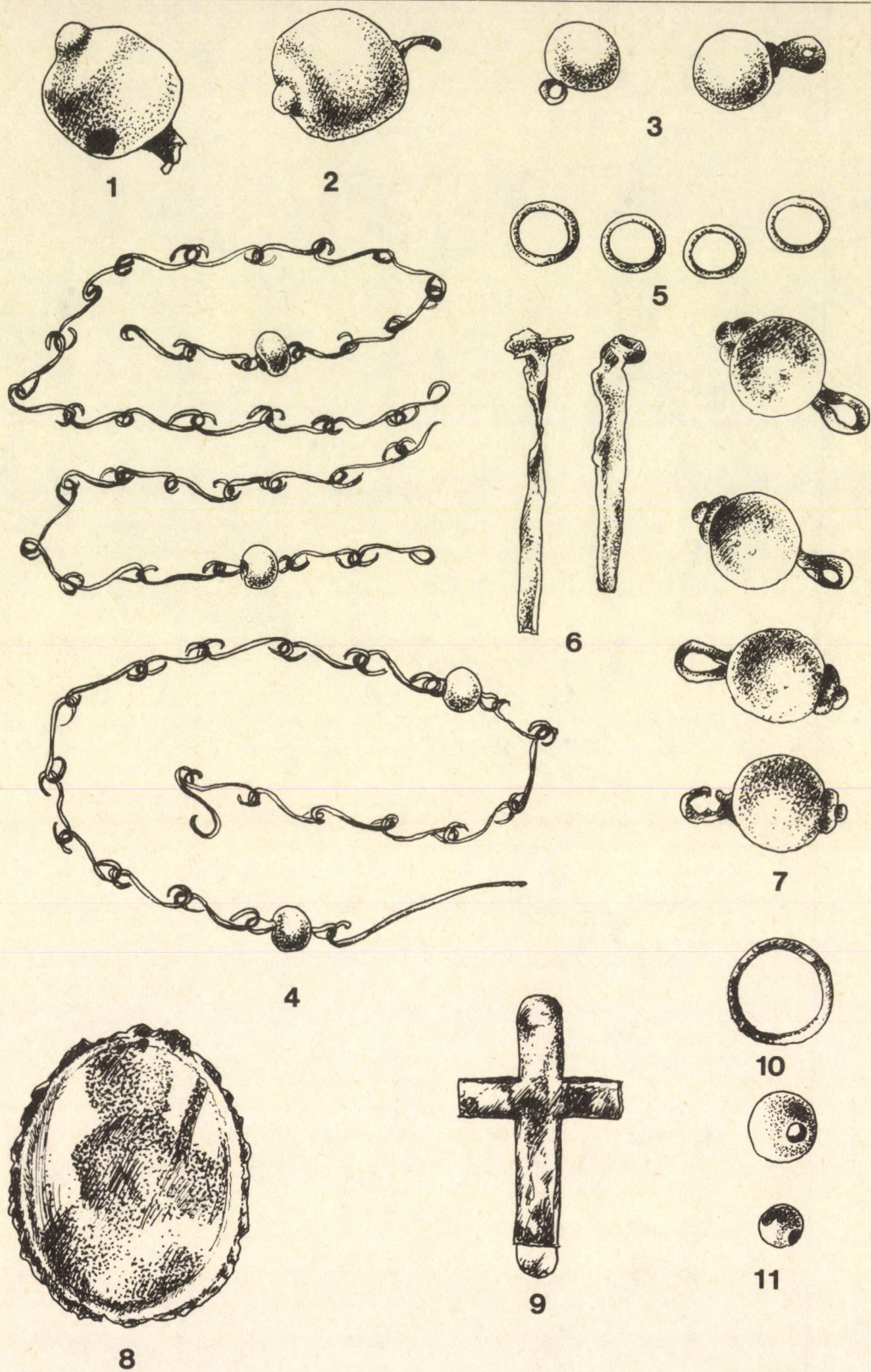
86/Mg. valószínűen *női sír* 153 cm mélyen, iránya Ny—K, a váz hossza 100 cm. Ennek a sírnak a koponyája a 85. sz. sír lábszára közelében volt. A csontok teljesen elporladtak. A koporsó fája nagy darabokban maradt meg. A mellén találtunk rossz állapotban egy részszállal keretezett és üveglap alatt lévő *Szűz Mária emléket* (4. kép 8). Rézből készült egy kisebb *kereszt* is (4. kép 9). A mellén két sorban 13 db apró *bronzkarika* került elő (4. kép 10). Ezek a felső ruha összehúzására szolgáltak. Ugyanitt kis *bronzgombok* is voltak (4. kép 11). Kissé ovális formájú egy textillel bevont paszomány. A laza homokban a gyors munka miatt kisebb karikák, kis paszományok és ruhafoszslányok legnagyobb részben elmozdultak eredeti helyükből.

95/I. *női sír* 176 cm mélyen, iránya DNy—ÉK, a váz hossza 173 cm. Könyökben behajlított, egymással párhuzamosan fekvő alkarjai közül a jobb feküdt a koponyához közelebb.

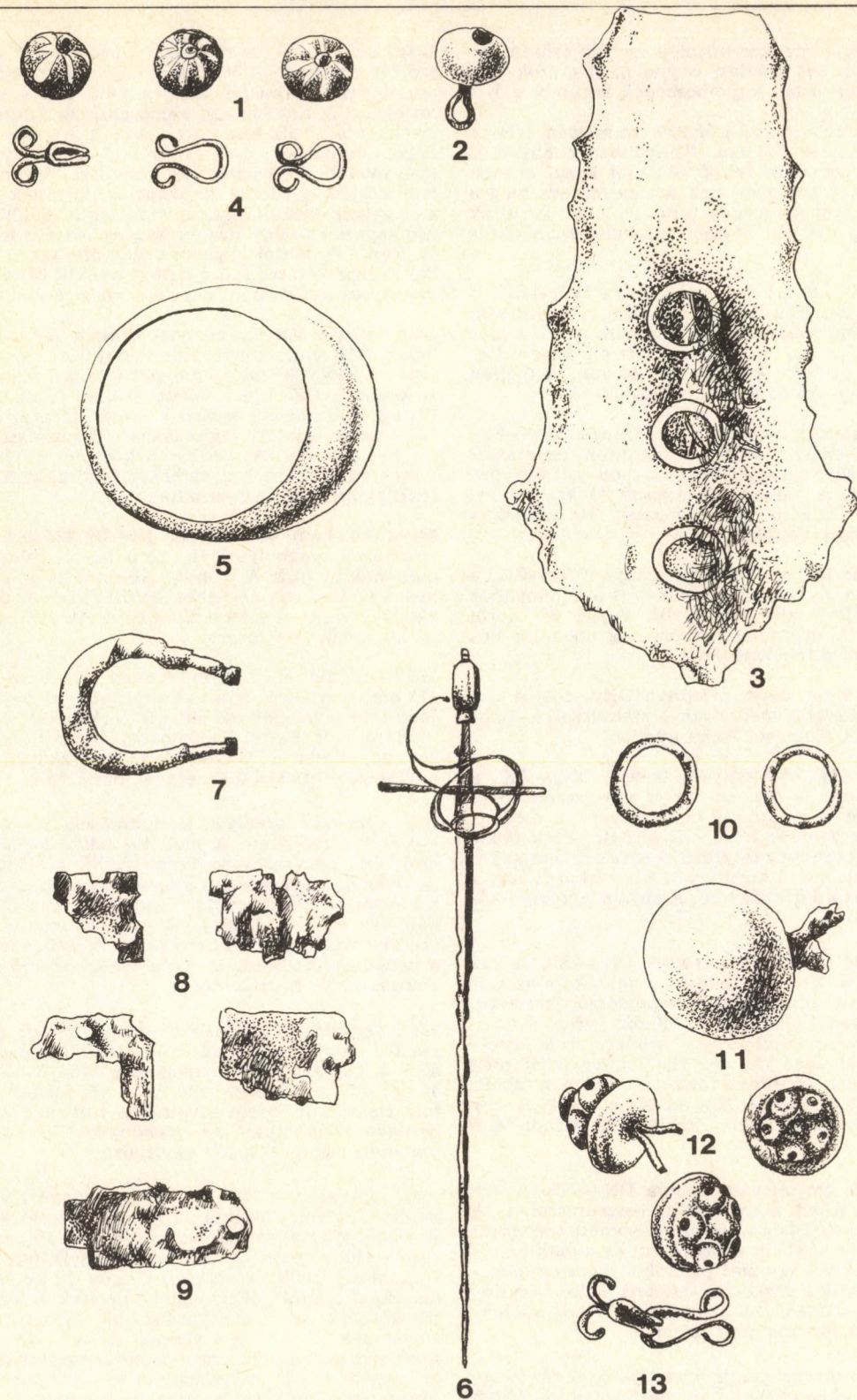
97/I. *női sír* 120 cm mélyen, iránya DNy—ÉK, a váz hossza 150 cm. Könyökben behajlított, egymással párhuzamosan fekvő alkarjai közül a jobb feküdt a kopo-

3. kép Győr—Gabonavásártér: az I. épület alapjában feltárt sírok
 Abb. 3. Győr—Gabonavásártér, Gräber im Fundament des Gebäudes I. (1:66.7)

4. kép Győr—Gabonavásártéri temető: 1—2. 11. sír; 3. 52. sír; 4. 68. sír; 5—7. 85. sír; 8—11. 86. sír.
 Abb. 4. Győr—Gabonavásártér, Friedhof: 1—2. Grab 11; 3. Grab 52; 4. Grab 68; 5—7. Grab 85; 8—11: Grab 86.

5. kép Győr—Gabonvásártéri temető: 1—2. 127. sír; 3—4. 138. sír; 5. 144. sír; 6. 162. sír; 7—10. 168. sír; 11. 195. sír; 12. 214. sír; 13. 219. sír. (1:10)

Abb. 5. Győr—Gabonvásártér, Friedhof: 1—2. Grab 127; 3—4. Grab 138; 5. Grab 144; 6. Grab 162; 7—10. Grab 168; 11. Grab 195; 12. Grab 214; 13. Grab 219. (1:10)

nyához közelebb. A mellkas minden csontja erősen patinás. A koponya két oldalán enyhe patinafoltok látszottak. A sír két végén *koporsószegek* kerültek elő.

104/I. *sír*; valószínűleg fiatal nőé 230 cm mélyen, iránya Ny—K, a váz hossza 149 cm. Könyökben behajlított, egymással párhuzamosan fekvő alkarjai közül a jobb volt a koponyához közelebb. Sok száka maradt meg a koporsó fájából. *Koporsószegek* fejtől és lábtól kerültek csak elő. A koponya bal oldalán patinás elszíneződés volt.

107/I. *gyermeksír* 240 cm mélyen, iránya DNy—ÉK, a váz hossza 93 cm. Könyökben behajlított, egymással párhuzamosan fekvő alkarjai közül a jobb volt a koponyához közelebb. A bal sípcsont mellett kis *kapocs* került elő. Oldalt és fejtől *koporsószegek* is volt. A mellén gyér ruhafoszlányokra és *kapocsokra* találtunk.

114/I. *bizonytalan nemű egyén sírja*, iránya DNy—ÉK, a váz hossza 168 cm. Könyökben behajlított, egymással párhuzamosan fekvő alkarjai közül a jobb volt a koponyához közelebb. A mellén *rézkapcsok* és kis szövetdarab. Álla és a bal alkar csontjai patinásak. Lábtól és fejtől *koporsószegek* voltak.

119/I. *gyermeksír* 230 cm mélyen, iránya DNy—ÉK, a váz hossza 94 cm. A jobb alsó karja volt a koponyához közelebb behajlított alkarjai közül. Fejtől és lábtól *koporsószegek*. (A gyermeksírokban nagyobbak a koporsószegek, mint a felnőtteknél).

121/I. *férfisír* 230 cm mélyen, iránya DNy—ÉK, a váz hossza 182 cm. Kezei a medencén összekulcsolva. Lábtól *koporsószegek*. Koporsódeszka nyomai.

124/I. *gyermeksír* 280 cm mélyen, iránya DNy—ÉK, a váz hossza 119 cm. A 123. sz. sírral egy sírgödörben. Kezei a medencén összekulcsolva. A nyaktól a medencéig apró paszta *gombok* sora volt látható. Ezek fehér színűek, míg a medencén folytatódó sorok fekete színű volt. A nyak alatt kis *tű* került elő. Kis *rézhuzal* volt a medencén, bizonyára övmerevítő. A sírban egy *koporsószeget* találtunk.

127/I. *férfisír* 230 cm mélyen, iránya DNy—ÉK, a váz hossza 170 cm. Bal kéz a medencén, a jobb keze az álla alatt. A koponyája sérült. Lábtól *koporsószegek* voltak. Kissé nyomott gömb alakú és tetejükön gerezdelt formájú, kis füleccsel ellátott üreges bronzgombok kerültek elő a mell közepén (5. kép 1). Volt ugyanitt még 5 darab ugyancsak füleccsel felszerelt nyomott gömb alakú *bronzgomb* (5. kép 2). A mell táján találtunk egy kis *félgömböt* bronzból, széles karikát és vasból való tömör *gombot*.

128/I. *férfisír* 220 cm mélyen, iránya DNy—ÉK, a váz hossza 158 cm. Kezei a medencén összekulcsolva. A jobb medence külső oldalán két összenyomott *vaslemezt* találtunk, amely a sírgödör alján állott és annak az oldalára tapadt. Alakja egy mai pisztolytáskára emlékeztetett. Ez tarsolynak a vaskerete lehetett. Felső, vízszintes oldala 13 cm, függőleges átmetszete 17 cm, vastagsága 1 cm volt. A feltárás után szétesett.

130/I. *férfisír* 245 cm mélyen, iránya Ny—K, a váz hossza 160 cm. Könyökben behajlított, párhuzamosan fekvő alkarjai közül a bal volt a koponyához közelebb. Vállcsontján kis patinanyom volt látható.

136/I. *gyermeksír* 175 cm mélyen, iránya Ny—K, a váz hossza 97 cm. Kezek a medencén összekulcsolva. Lábtól *koporsószeget* találtunk. Nyakán apró, patinás *rézkapcsok* sorakoztak.

138/I. *női sír* 240 cm mélyen, iránya Ny—K, a váz hossza 154 cm. Könyökben behajlított, egymással párhuzamosan fekvő alkarjai közül a jobb volt a koponyához közelebb. A mellén sok csont patinás foltot kapott. A mellcsonton ruhafoszlányok között a ruhából maradt három *karika* ült eredeti helyén (5. kép 3). Ezekon kívül még további tíz *karika* volt a mellén. Ugyanitt két sorban nőstény-, illetve *himkapcsok* kerültek napvilágra a csigolyák sorától egyenlő távolságra. Belőlük csak két *himkapocs* és négy nősténykapocs maradt épen (5. kép 4). Fejtől és lábtól *koporsószegek* állottak a homokban. Egy rézkarikán még megmaradt a textil rávarrása. 18 db *vaskapocs* két sorban helyezkedett el a mellkason.

143/I. *férfisír* 280 cm mélyen, iránya DNy—ÉK, a váz hossza 177 cm. Könyökben behajlított, párhuzamosan fekvő alkarjai közül a jobb volt a koponyához közelebb. A koponya DK felé tolódott. Lábtól, fejtől és oldalt is voltak *vaszögek* a koporsó összetartására. A medence két oldalán egy-egy kis *rézhuzal* feküdt, nyilván a puha öv merevítésére. A mellkason közepén a nyaktól lefelé a medencéig apró *vasgombokat* találtunk. A gombokon textilnyomok is megmaradtak.

144/II. (4. kép) valószínűen *férfisír* 175 cm mélyen, a munkások megbolygatták, de a leletei miatt említésre méltónak tartjuk. A jobb kéz középső ujján csont *íjjászgyűrű* volt, amely épségben került elő (5. kép 5). A gyűrűt állatsontból esztergálták és egyik fele szélesebb az íjj húrjának felajzására.

155/II. *sír* 190 cm mélyen, iránya Ny—K, a váz hossza 173 cm. A mellén és a bal alkarcsonton patinanyom, a jobb medencelapát mellett kis *rézhuzal* és kevés ruhafoszlány volt. Fejtől *koporsószegek* kerültek elő töredékekben, ezeken jól látszottak az ún. iszkápás munkának a nyomai. Átmetszetük négyzet alakú volt.

162/I. *férfisír*, amelyet a munkások bolygattak meg 180 cm mélységben. A mellette fekvő kosaras markolatú, ún. spanyol *kard* kiemelkedik a leletek sorából (5. kép 6). Keresztvasa merőleges a hegyes törszerű kardpengére. A markolat vége tömör hengeres formában végződik. A kézfej védelésére szolgál a csavart és ívelt kézvédő kosár. A kard 93 cm hosszú, a kosár 24 cm, a penge 2 cm széles. (A kard leltári száma 53.357.97. a Xántus János Múzeumban.)

165/I. *férfisír* 250 cm mélyen, iránya Ny—K, a váz hossza 163 cm. Kezei a medencén összekulcsolva. Oldalt és alul a koporsódeszkák megmaradtak. A koporsó alja 40 cm széles, a kiszélesedő és 16 cm magas oldalak teteje egymástól 49 cm távolságra volt meg, oldalt kissé berogyott állapotban. Az elvékonyodott és felpuhult koporsótető rásimult a váz csontjaira.

168/I. *gyermeksír* 250 cm mélyen, iránya Ny—K, a váz hossza 129 cm. Deréktájon pártaöv részeire találtunk. A rézből készült szalagszerű töredékek 10 darabban kerültek elő. A patkó alakú *kapocs* egyik fele (5. kép 7), a csuklós pánt kis töredékei (5. kép 8), kis domborított díszekkel ellátott négyszögletű *veretek* és egy nagyobb pánttöredék a maradványai az egykori pártának. Ugyancsak itt, az apró veretek mellett kis ruhafoszlányok voltak. Egy ép *koporsószegek* is maradt ránk (5. kép 8), amely lábtól helyezkedett el. A mellkas néhány kisebb csontján apró textilnyomok voltak. Ugyanitt közepén 9 *karika* volt sorban és hozzájuk tartozó rékapcsok is. A rézkarikákat jó állapotban találtuk (5. kép 10). Az előbb említett kis négyszögletes veretek is a mellkas közepéig kerültek elő.

174/I. *férfisír* 290 cm mélyen, iránya Ny—K, a váz hossza 187 cm. A koponyán ütéstől származó gyógyult seb

látható. Könyökben behajlított, párhuzamosan fekvő alkarjai közül a jobb volt a koponyához közelebb. Fejtől, lábtól és oldalt is találtunk *koporsószegeket*. A mellkason teljesen elrozsdásodott *vaskapcsok*nak már csak a nyomait tudtuk észlelni. Ezek a következő elrendezésben voltak a sárga homokban: a nyaktól a mellkas közepén a medence felé 4 kapocs sorakozott és a legutolsó kapocstól balra és jobbra is volt egy-egy kapocs a mellkas két oldalán.

177/I. *férfisír* 250 cm mélyen, iránya Ny—K, a váz hossza 179 cm. A koponyán lövéstől eredő gyógyult seb, a homlokán ütéstől való seb van. Kezei a medencén összekulcsolva. A váz fekete földben feküdt. Lábszárcsontjai deformálódtak.

179/I. *férfisír* 280 cm mélyen, iránya Ny—K, a váz hossza 179 cm. Könyökben behajlított, párhuzamosan fekvő alkarcsontjai közül a jobb volt a koponyához közelebb. Az alsó borda magasságában a csigolyán *kapocs* és 2—3 cm-rel feljebb kis *részhuzal* volt a bordán. A mellkason *vaskapcsok* sorakoztak. Fejtől, lábtól és oldalt is voltak *koporsószegek*.

180/I. *gyermeksír* 276 cm mélyen, a váz hossza 118 cm. A gyors földbontás miatt a váz irányát nem tudtuk megmérni. Karjai párhuzamosan a test mellett feküdtek. A koponya mellett *rézdiszkek* voltak; egyenes és spirálisan megcsavart *drótok*. Ugyanitt rézdrótból készült *huzaltöredéket* találtunk, amelyek a végeit behajlították. A mellkason kis *részkarikák* tűntek elő és *részhuzalból* készített *spirál*.

181/I. *férfisír* 270 cm mélyen, iránya Ny—K, a váz hossza 182 cm. Könyökben behajlított, párhuzamosan fekvő alkarjai közül a jobb volt a koponyához közelebb. Lábtól *koporsószegeket* találtunk. A csontokra az átpuhult koporsótető rárogyott. A medence ÉNy felé fordult.

186/I. *férfisír* 300 cm mélyen, iránya Ny—K, a váz hossza 173 cm. Könyökben behajlított, párhuzamosan fekvő alkarjai közül a jobb volt a koponyához közelebb. Lábtól *koporsószeg* került elő. A bal felkar mellett, ÉNy felé másik koponya feküdt. Ez alatt combcsontot találtunk. A medence ugyanezen oldalán egy törött gyerekkoponya is volt. Alatta a 186. sz. sír lábszáraival párhuzamosan helyezkedtek el a megbolygatott váz lábái. A sír medencecsontjától DK felé egy É—D-i irányban fekvő alkarcsont került elő. Egy másik sírhoz tartozott ez, amelyet a sírnak megásásakor szintén megbolygatottak. Ehhez tartozott a fentebb említett ép koponya és az alatta lévő lábszárcsont is. Tehát a sír megásásakor két sirt bolygattak meg és a csontokat a sírgödörön kívül a sárga földbe nyomkodták bele. Ezt a műveletet a sír megásása után végezheték el, mert a megbolygatott csontok mellett nem volt fekete földnyom, csak a sárga homok.

191/I. *férfisír* 300 cm mélyen, iránya Ny—K, a váz hossza 169 cm. Könyökben behajlított, párhuzamosan fektetett alkarjai közül a jobb volt a koponyához közelebb. Ennél a sírnél jól le lehetett mérni a sírgödört, amely 204 cm hosszú és 54 cm széles volt. A lábtól és fejtől talált *koporsószegek* alapján a koporsó 173 cm hosszú és 48 cm széles. Oldalt is voltak koporsószegek. A bordák, gyenge megtartásúak voltak. A csontvázon a párhuzamosan fekvő alkarok felett egy idegen combcsont feküdt.

192/I. *gyermeksír* 290 cm mélyen, iránya Ny—K, a váz hossza nem mérhető. Könyökben behajlított, párhuzamosan fekvő alkarjai közül a jobb volt a koponyához közelebb. A csigolyákon *részkapcsok* sora került elő az állcsontig. Ezekből a mellkas sok csontja erősen patinás

lett. Fejtől két darab függőlegesen álló *koporsószeg* került elő és ezek között fele távolságban textilnyomokra találtunk. A textil megmaradt szálai között apró patinás töredékek heverték. (Talán a gyermek fejdíszének a koponya mögé esett maradványai voltak ezek).

193/I. *férfisír* 290 cm mélyen, iránya Ny—K, a váz hossza 174 cm. Könyökben behajlított, párhuzamosan fekvő alkarjai közül a jobb volt közelebb a koponyához. Fejtől, lábtól és oldalt is *koporsószegek* voltak és ezek elhelyezkedése alapján a koporsó hossza 177 cm, a szélessége 56 cm volt.

195/I. *férfisír* 260 cm mélyen, iránya Ny—K, a váz hossza 186 cm. Könyökben behajlított, párhuzamosan fekvő alkarjai közül a jobb volt a koponyához közelebb. A mellkason nagyobb cserép feküdt, amely a visszahányott földdel kerülhetett a sírba. A mellkas bal oldalán 4 db gömb alakú, feketés színű *üveggomb* volt, amelyeknek vashál van a füle (5. kép 11). Elképzelhető, hogy a ruha elcsúszott és ezért kerültek a két sorban lévő gombok a bal mellkas fölé.

196/I. *gyermeksír* 300 cm mélyen, iránya DNy—ÉK, a váz hossza 114 cm. Könyökben behajlított, párhuzamosan fekvő alkarjai közül a bal volt a koponyához közelebb. A koporsó hossza 122 cm, szélessége 28 cm. A koporsódeszkák jórészt megmaradtak. Fejtől és lábtól voltak a *koporsószegek*. A bal medencealapát fölött a koponya felé 3—4 cm-re egy *kapocspár* került elő.

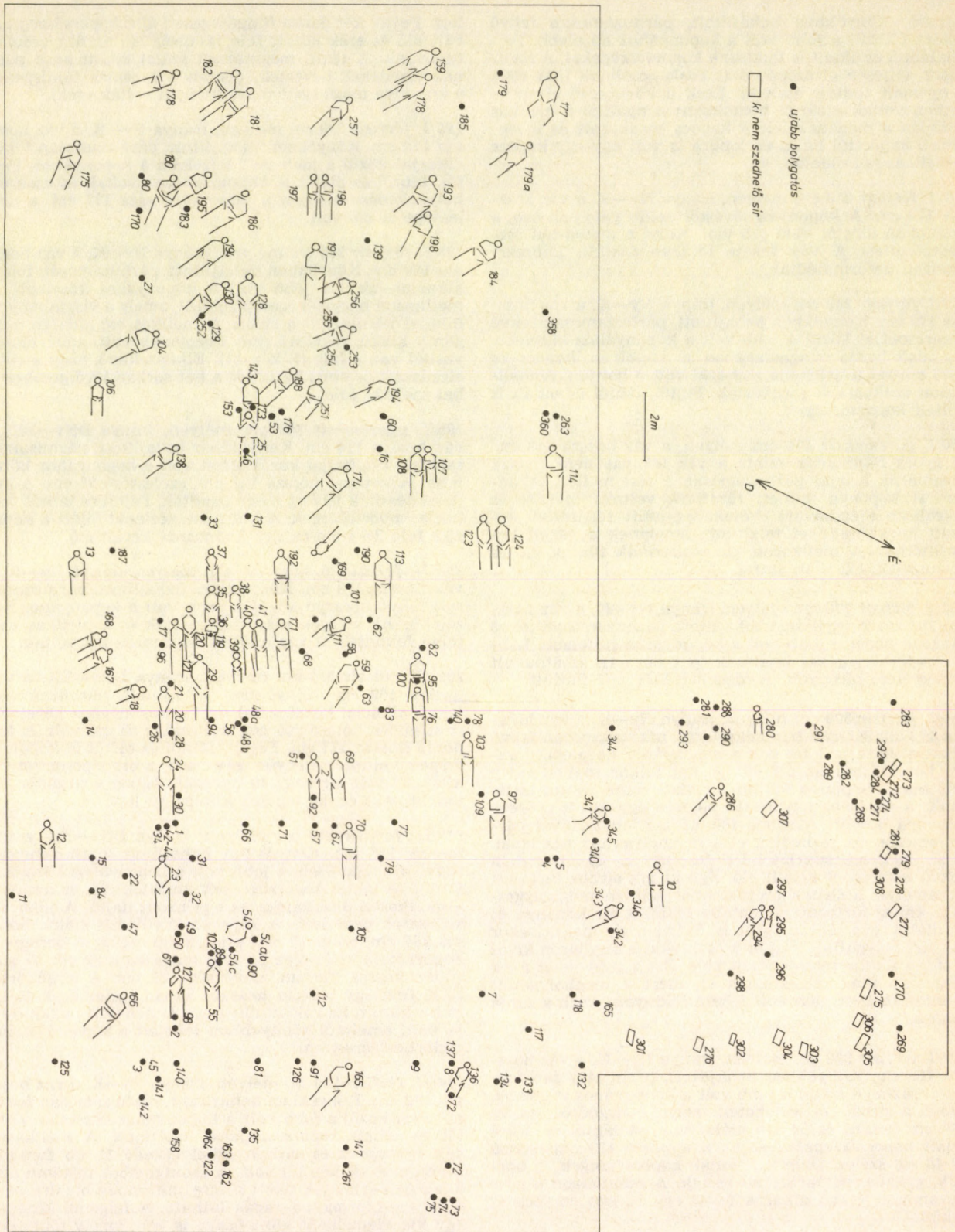
206/II. *férfisír* (6. kép) 200 cm mélyen, iránya Ny—K, a váz hossza 180 cm. Könyökben behajlított, párhuzamosan fekvő alkarjai közül a jobb volt a koponyához közelebb. Az alkarok kissé felcsúsztak és a mellkas alsó felén feküdtek. A váz mellett *koporsószegek* voltak.

209/II. *női sír* 210 cm mélyen, iránya DNy—ÉK, a váz hossza 169 cm. Könyökben behajlított, párhuzamosan fekvő alkarjai közül a bal volt a koponyához közelebb. A sírgödör hossza 205 cm, szélessége 65 cm volt. A koporsó hossza 177 cm. Fejtől, lábtól és oldalt is *koporsószegek* voltak. Az egyik felső szeg a bal sípcsonton feküdt. Padkás sír volt; 40 cm mélységben a sírgödör rövidebb volt és így lépcsős kiképzésű lett.

210/II. *férfisír* 210 cm mélyen, iránya DNy—ÉK, a váz hossza 178 cm. Könyökben behajlított, párhuzamosan fekvő alkarjai közül a jobb volt a koponyához közelebb. Fejtől és lábtól *koporsószegek* kerültek elő, valamint a mellkason 3 rézkarika és egy bronz hajtű. A jobb alkarcsatok patinásak. A koporsó félellipszis alakú, hossza 187 cm, teteje 43 cm, alja 28 cm széles. A berogyott koporsótető szélessége 38 cm, magassága 29 cm. A sírgödör hossza 270 cm, szélessége 65 cm. A sírgödörtől ÉÉK felé egy 119 cm hosszú, 34 cm széles árok foltja mutatkozott. Ez valószínűleg egy lelemlyített padka foltja volt, amelyről könnyebben lehetett a koporsót a sírgödörbe leereszteni.

214/II. *férfisír* 230 cm mélyen, iránya Ny—K, a váz hossza 172 cm. Könyökben behajlított, párhuzamosan fekvő alkarjai közül a jobb volt a koponyához közelebb. Lábtól és oldalt *koporsószegeket* találtunk. A mellkason egy *részkapocs* és sorban elhelyezkedő 11 db faragott *csontgomb* (5. kép 12) volt. A csontgombok félgömb alakúak és karimájuk felett a félgömbformán oldalra néző 5 db szemformájú faragás látható. A félgömb közepén egy kis kiemelkedő gömböcske is volt, amely többektől kiesett. A gombokat az aljukon kétfelé ágazó *részhuzal* segítségével erősítették fel a textilre. Ugyanitt apró textilmaradványok is kerültek elő.

216/II. *női sír* 240 cm mélyen, iránya DNy—ÉK, a váz hossza 152 cm. A sírgödör hossza 182 cm, szélessége

6. kép Győr—Gabonavásártér: a II. épület alapjában feltárt sírok
 Abb. 6. Győr—Gabonavásártér, Gräber im Fundament des Gebäudes II. (1:66.7)

67 cm. Könyökben behajlított, egymással párhuzamosan fekvő alkarjai közül a bal volt a koponyához közelebb. Fejtől, oldalt és lábtól *koporsószegek* kerültek elő, valamint a mellkason egy *rézkapocs*. Ez is padkás sír volt.

219/II. *férfisír* 270 cm mélyen, iránya Ny—K, a váz hossza 191 cm. Könyökben behajlított, párhuzamosan fekvő alkarjai közül a jobb volt a koponyához közelebb. Fejtől, oldalt és lábtól *koporsószegek* voltak. A koporsó hossza 205 cm, szélessége 43 cm. A sírgödör méretei 252 cm és 83 cm. A nyaktól a mellkas közepén sorban a combcsont közepéig egy *rézkapocspár* (5. kép 13), egy elpusztult vaskapocs, 9 db vascsom és egy szemformájú dudorokkal ékesített, félgömb alakú *csontgomb* került elő. Ez különben gazdagabban díszített, mint a 214. sz. sírban talált csontgombok.

229/II. *gyermeksír* 250 cm mélyen, iránya DNy—ÉK, a váz hossza 148 cm. Könyökben behajlított, párhuzamosan fekvő alkarjai közül a bal a koponyához volt közelebb. Koponyája teljesen elporladt. Haja feltűnően jó állapotban maradt meg, de a hajviseletet már nem lehetett megállapítani. A bal alkarcsontokon patinanyomok voltak. A koporsódeszkából apró töredékek kerültek elő. A ruhafoszlányok annyira elporladtak, hogy csak feketés és barnás foltok jelezték a csontok körül azok egykori helyét. Ágyék és mell tájon bronz *kapcsok* helyezkedtek el.

235/II. *gyermeksír* 310 cm mélyen, iránya ÉNy—DK, a váz hossza 81 cm. A sírgödör méretei: 115×74 cm. A koporsó nyomai jól kirajzolódtak és így méreteit ismerjük (85×22 cm). Fejtől, oldalt és lábtól *koporsószegek* voltak. A gyermek koponyája elporladt. Körülötte néhány hajfürtöt bontottunk ki. Ez is padkás sír volt.

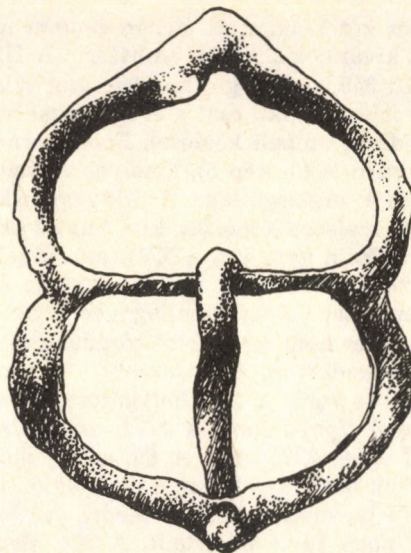
239/II. *gyermeksír* 300 cm mélyen, iránya DNy—ÉK, a váz hosszát nem tudtuk lemérni. Könyökben behajlított, párhuzamosan fekvő alkarjai közül a bal volt a koponyához közelebb. Fejtől, oldalt és lábtól *koporsószegek* találtunk. Ezek némelyikén famaradványok voltak. A vázon sok ruhafoszlány maradt. A karokon talált erősebb, szalagszerű patinás ruhamaradványokon sorban sok apró kis *bronzgomb* feküdt. A nyak táján hét kis *üveggyöngy* került elő.

254/I. *női sír* 290 cm mélyen, iránya ÉNy—DK, a váz hossza 158 cm. Könyökben behajlított, párhuzamosan fekvő alkarjai közül a jobb volt a koponyához közelebb. Fejtől, oldalt és lábtól *koporsószegek* voltak. A mellkason *rézkapcsok* kerültek elő.

256/I. *női sír* 290 cm mélyen, iránya ÉNy—DK, a váz hossza 113 cm. Könyökben behajlított, párhuzamosan fekvő alkarjai közül a jobb volt a koponyához közelebb. Két *koporsószeg* és a mellkason egy faragott *márványgolyó* került elő. Átmérője 1,9 cm.

280/I. *gyermeksír* 197 cm mélyen, iránya DNy—ÉK, a váz hossza 64 cm. Könyökben behajlított, párhuzamosan fekvő alkarjai közül a bal volt a koponyához közelebb. Alsó állkapcsa elporladt. A koponya mellett *koporsószegek* találtunk.

294/I. *férfisír* 150 cm mélyen, iránya Ny—K, a váz hossza 168 cm. Könyökben behajlított, párhuzamosan fekvő alkarjai közül a jobb volt közelebb a koponyához. Csontjai több helyen patinások lettek, a mellkason, főleg a csigolyák közelében és a bordáknál talált *rézkapcsoktól*. A fehér ruha maradványait is megtaláltuk és a koponyán is textíli nyomok látszóttak. Lábtól *koporsószeg* került elő.

7. kép Győr—Gabonavásártér, a 355/III. sír övcsatja (1:1)
Abb. 7. Győr—Gabonavásártér, Friedhof, Gürtelschnalle Grab 355/III. (1:1)

295/I. *gyermeksír* 180 cm mélyen, iránya Ny—K, a váz hossza 58 cm. A sírgödör méretei: 76×29 cm. Könyökben behajlított, párhuzamosan fekvő alkarjai közül a bal volt a koponyához közelebb. Nyaknál felismerhetetlen *fém tárgy* volt. Fejtől, oldalt és lábtól *koporsószegek* voltak láthatók. A lábánál „T” formájú *koporsóvasalás* került elő. A jobb könyök alatt koporsódeszka maradványaira lertünk. Rézkapocs volt a jobb combcsont felső részén, a bal medence fölött és a medence közepén. Ruhafoszlány a csípő táján maradt meg.

304/I. *férfisír* 184 cm mélyen, a partfal omlása miatt a méretek hiányoznak. A medence épségben került elő és a jobb medencelapáton négy darab *érem* feküdt, amelyek bizonyára a ruha zsebében voltak. Az érmek 1567, 1569, 1573 és 1574-ből valók Miksa idejéből (Unger 1958, 11.K—B, garas; leltári száma: 53.357.217. a győri Xántus János Múzeumban).

341/I. *női sír* 193 cm mélyen, iránya Ny—K, a váz hossza 175 cm. Könyökben behajlított, párhuzamosan fekvő alkarjai közül a jobb volt a koponyához közelebb. A csontok egy része elporladt. Jobb sípcsontja DK felé kifordult. Lábtól *koporsószeget* találtunk.

355/III. *férfisír* 238 cm mélyen, iránya DNy—ÉK. A váz hossza nem volt mérhető. Bal keze a jobb medencén, fölötté a jobb kéz a bal medencecsonton. A jobb medencecsonton, illetőleg a közepén egy kettős, gótikus *rézcsat* került elő patinásan (7. kép). A csat körül textil vagy bőrmaradvány is volt. Mellette a bal kéz ujjpercei patinások lettek. Lábtól egy *koporsószeget* találtunk koporsódeszka maradványaival. A jobb medencén és fölötté jobb oldalt, valamint a bal csukló alatt és annak közelében is *vaskapcsok* sora mutatkozott. Két vaskapocs volt a két alkar kereszteződésének közelében is. A vaskapcsok két egymás alatt lévő sorban helyezkedtek el.

368/IV. *férfisír* 163 cm mélyen, iránya D—É, a váz hossza ismeretlen. Koporsónak nincs nyoma. Karjai a test mellett voltak. A sípcsontok között két idegen ujjperc került elő. A sír kevert földje alig ütött el a környező sárga homoktól.

A 93 ép és két bolygatott sírban csupán néhány fontos lelet kívánkozik külön említésre. A III. ház-alapnál talált 355. sírban gótikus övcsatot találtunk (7. kép). Az ízléses alakú csat a XVI. századból való (V. Ember Mária szóbeli közlése). Fontos számunkra az íjászgyűrű is (5. kép 5), amelyet vastag állati lábszárcsontból esztergáltak. A kinagyoláskor az egyik oldalát szélesre képezték ki a kéz és az ujjak megvédésére. Ez a gyűrű is a XVI. századból származik. A 128. sírban talált tarsoly egykori fémkeretét a kiemeléskor még némileg védte és együtt tartotta a nedves homok. A felső töredéke a tarsoly oldalán helyezkedett el. Ez a tarsoly valószínűen a XVII. századból való. A 162. bolygatott sírban előkerült spanyol típusú kard a XVI. század emléke (SZENDREI 1896, 277; 381). A 68. sírból előkerült olvasónak csak négy darabja maradt meg (4. kép 4). Az „S” alakú hurkóból készült láncra erősített olvasószemek nagy része elporladt. A 304. sírből kibontott négy darab érem a XVI. század második feléből származik. Jó analógia a halottnál lévő pénzleletre Kausch egyik adata, amely szerint a hazai szerbek néhány darab pénzt tettek a halott mellé (KAUSCH 1904). Azt gondolták, hogy így a halott megfizeti a helyét a temetőben. Eredetileg a pénzt azért helyezték a sírba, mert a halott ezzel örök boldogságát vásárolja meg (KAUSCH 1904).

Több sírban az említett, faragott csontgombok kerültek elő (5. kép 12). Feltűnő nagy és díszes a 219. sír csontgombja. Ezek alakjuk és faragott mintájuk alapján a temető régibb részéhez tartoznak (Ember Mária szóbeli közlése).

A rézből készült gombok (4. kép 7) kissé hosszúkás formájúak, kissé eltérnek a gömb alaktól. A gomb felerősítésére rézhurok szolgált, melynek ellentétes oldalán voltak a kettős, dudorszerű díszek. Gömb alakú gombon kis kiálló dísz látható Balassi Bálint egyik képén (CSÁSZÁR III, 508—509). A ruhán itt 14 gomb van. A köpcsényi viseletnél rózsaszínű szövetmellényen voltak hasonló gombok (SZENDREI 1907, 343). Nyomott gömbformájuk van az 52. sz. sír bronzgombjainak is (4. kép 3). Felületük sima. Többnél formátlan nagy hurok szolgált a felerősítésre. Az előbbieknél jóval nagyobbak a színes üvegből készített, gömb alakú gombok vasfüllel (5. kép 11). Ezek bizonyára csak díszül szolgáltak a férfi mentéjén. Szinte korong alakra, azaz kissé nyomott gömbformára képezték ki a 11. sír négy rézgombját (4. kép 1—2). A felerősítő fülecs ellentétes oldalán kis dudor látható. Ismeretlen anyagból készült a 127. sírből előkerült, gerezdekre szabdalts 5 db gomb nagy füleccsel (5. kép 1). Két férfisírban vasgombokra bukkantunk. A 143. sírban a vasgombokat textilnyomok fedték. A 219. sírban a gombok jobban megtartották gömb alakjukat. A különböző gombok között időrendet nem tudtunk megállapítani.

A 168. gyermeksírból lévő párta sok apró tagból állott (5. kép 7—9). A töredékekből látható a pártá-

nak egyik csuklós szerkezetű tagja. Az összekapcsolásra szolgált a patkó alakú tag. A bolygatás miatt a párta nem volt rekonstruálható. Lehetségesnek tartjuk, hogy az ún. „győri formás” (fejkötő) maradványával van dolgunk (UNDI IV, 392).

Meg kell emlékeznünk a rézkarikákról is, amelyekkel a felső ruhát húzták össze. Több sírban a karikák két sorban helyezkedtek el. A 138. sír rézkarikáinak egy része a mellcsonton feküdt (5. kép 3) és egy részükön még megvolt a textilbevonat. Ez a jelenség más sírban is előfordult. A 86. sír ilyen karikái közül több oválisra nyomódott (4. kép 11). A köpcsényi népviseletben a XVIII. században két sorban voltak a női felső ruhán a karikák (SZENDREI 1907, 342). Szegedi Róza képén is jól látható a női ruha fűzése (NAGY 1900, 63), de az 1663-ban a kistapolcsányi várkastélyban felravalozott Nagymihályi Bánfy Erzsébet ruháján is hasonlóan látható a női ruha összefűzése (BÁRÁNYNÉ III, 604—605). Ugyanilyen példát látunk a XVIII. századból sok más képen is (*ibid.*, IV, 390). A karikák közelében a mellkason több alkalommal találtunk rézkapocspárokat (168., 214. és 219. sz. sírok). Ezekre jó analógiák a mohácsi tömegsírból találhatók (PAPP 1960, 245). A fent felsorolt egyes leletek minden bizonyossággal a XVI. és XVII. századból valók.

Fentiekben kívül szólni kell még a vasból készült hasonló alakú kapcsokról is. Vaskapcsok voltak a 138., 174., 179., 219. és a 355. sírban.

Sok sír szélén koporsószeget volt. Ezek kovácsszegek. Könnyen törtek és a legtöbbjük rossz állapotban került napvilágra. Fejük ívelt (4. kép 6). Leginkább függőleges helyzetben találtunk rájuk. A koporsó egykori négy sarkán voltak ilyen szegek.

Találtunk azonban olyan sírokat is, amelyeknél oldalt is volt koporsószeget. A sírok leírásánál említettük a koporsónyomok előkerülését is. Ezek alapján nyolc sírnál tudtunk koporsóméreteket is észlelni (165, 191, 193, 196, 209, 210, 219. és 235. sz. sírok).

Lábbeli nyomokat egy sírban sem észleltünk.

A fent leírt 93 épségben maradt sírnál nem kerülte el figyelmünket a halottak karjainak fektetése. Csupán e 93 sírban lehetett a karok eredeti helyzetét biztosan megállapítani. A továbbiakban közöljük a karok fektetésének módját a házalapok és szintek szerint: 1. a karok párhuzamosan fekszenek a testtel, 2. a kezek a medencén összekulcsolva 3. az alkarok derékszögben behajlítva, egymással párhuzamosan fekszenek vagy 4. az alkarok visszahajlítva a nyak táján lehettek összekulcsolva, végül 5. csak az egyik kézfej volt a nyak táján. A medencén összekulcsolt kezek 24 sírban kerültek elő, ezek megfigyelésünk szerint főleg a középső szintben voltak. A 24 sír közül 13 sír mélysége 150 és 200 cm között váltakozott. Ha ezeket a sír tájolása szerint is összevetjük, akkor közöttük a legtöbb (16 db) DNy—ÉK tájolású volt. Csak 4 esetben fektették a halott alkarjait párhuzamosan a test mellé. Néhány eltérő

Csoportosítás	Házalapok, szintek, fektetés, nemek	A halott karjainak fektetése					
							
Házalapok, szintek, sírok száma	I. házalap I. szint	1	3	6			
	I. házalap II. szint	4	13	5	2	1	
	I. házalap III. szint	1	8	25	6	2	1
	II. házalap I. szint			1			
	II. házalap II. szint			4	2		
	II. házalap III. szint			4	4		
Összesen	93 sír	6	24	45	14	3	1
Fektetés	Fejjel DNy-ra	4	16	11	8	1	1
	Fejjel Ny-ra	1	4	29	6	1	
	Fejjel ÉÉNy-ra		1	5		1	
Nemek	27 női sírnál		7	13	5	2	
	45 férfi sírnál	6	13	22	2		2
	18 gyermek sírnál		7	3	8		
I. házalap, szintek, nemek	I. házalap I. szint női		1	1			
	I. házalap I. szint férfi	1	2	2			
	I. házalap II. szint női		4	2			
	I. házalap II. szint férfi	3	4	2		1	
	I. házalap II. szint gyermek		5	1	1		
	I. házalap III. szint női		2	8	1	2	
	I. házalap III. szint férfi	1	4	15	1		1
	I. házalap III. szint gyermek		1	3	4		
II. házalap, szintek, nemek	II. házalap I. szint férfi			1			
	II. házalap II. szint női				2		
	II. házalap II. szint férfi			2			
	II. házalap III. szint női				2		
	II. házalap III. szint férfi			3			
	II. házalap III. szint gyermek			4	2		
Szintek, nemek összesen	I. szint női		1	1			
	I. szint férfi	1	2	3			
	II. szint női		4	5	1		
	II. szint férfi	3	7	5		1	
	II. szint gyermek		5	1	2		
	III. szint női		3	7	3	2	
	III. szint férfi	1	17	6	2		1
	III. szint gyermek		1	4	5		

esetet nem számítva 3 sírnál az összekulcsolt kezek a nyakon, illetőleg az áll alatt voltak.

A legérdekesebb volt számunkra az a fajta karfektetés, amikor az alkarok behajlítva a gyomor táján párhuzamosan egymás mellett feküdtek. A kézfejek így a test oldalára kerültek. 59 sírban volt ilyen elrendezés. 14 sírban a bal alkar volt a koponyához közelebb, 44 alkalommal a jobb alkar volt

följebb. A 45 esetből 25 sír az I. házalapnál a legmélyebb (III.) szintben helyezkedett el. 29 sírnál volt az alkar ilyen fektetésénél a váz Ny—K-i tájolású. Megpróbáltuk ezt a temetkezési rítust a nemek, illetőleg korok szerint statisztikailag összevetni, de nem kapunk ezekből az adatokból semmilyen kialakult rendet. Természetesen figyelembe kell venni azt is, hogy a saktáblaszerűen megásott

házalapokban a temetőnek csak egy része került elő. A 306 sírból csak 93 ép sírről tudunk némi következtetéseket levonni.

A karok fektetésére sajnos az irodalomban sincsenek számunkra kielégítő megfigyelések. (De nincsenek az ásatásokról publikációk sem, amelyek erre a korra vonatkoznának. Tehát a régészeti kutatás sem tud segítséget nyújtani.) K. Kovács László sem figyelte meg a kolozsvári hóstátiak temetkezésénél a karok fektetési helyzetét. Szendrey úgy tudja, hogy a katolikus halott kezét a mellén összefogják, olvasóval összekötik (SZENDREY—SZENDREY 302). A református pedig a halottja kezét a test mellé kinyújtóztatja (POCS 1964, 101). K. Kovács László úgy gondolja, hogy a lakásáról a temetőbe vezető úton a koporsót vállon kellett vinni. Ezért a szállításkor szükséges volt esetleg az alkarokat kikötni. Az is előfordul, hogy a koporsó oldalán lyuk volt és ide kötötték ki a karokat. A kolozsvári hóstátiak koporsóin oldalt volt a lyuk (K. Kovács László szíves szóbeli közlése.) A Maros-Torda megyei románságnál a halott kezeit a mellükön vagy a hasukon tették össze (Morvay Péter közlése). A pravoszláv vallású baranyai szerbeknél a halott kezeit a mellkas táján összekülcsölták (Sárosác György levélbeli közlése Mohácsról). Kalmár János véleménye szerint a halottnak lepedőbe való csavarása miatt csúsztak ilyen helyzetbe az alkarok.

Ha nem is találunk kielégítő megoldást, de a karok feszes, egymásmelletti párhuzamos helyzete valamiféle összekötözésre enged következtetni. Sárosác szerint az imára kulcsolt kezeket először összekötözik a baranyai szerbeknél és ezt a kötést a koporsónak lezárása előtt veszik le a kézről.

Sárospatakon talált V. Ember Mária közember sírjában behajlított, párhuzamosan fekvő alkarokat. (Ember Mária szóbeli közlése.) Esetleg a karfejtetés a ma is divó imádkozási mód lehetett? A mellkas alatt lévő behajlított, párhuzamos alkarfejtetés temetőnkben jobbra a legmélyebben fekvő síroknál fordult elő. Így ezek a temető régebbi részéhez tartoznak. Alsódörgicsén a 18. valamint a 34. sír karfejtetése volt hasonló a miénkhez. Ugyanott a sekrestyénél a 4. sírban és a lakóháznál a 2. sírban volt hasonló jelenség (Dax Margit szóbeli közlése, Bakonyi Múzeum Adattára 13689—17738. sz.).

Végül megemlítjük, hogy a 2. szintben összesen 36 sír volt és ezek közül az I. házalapban 28 sír került elő. A 3. szintben (300 cm mélységig) 53 sírt tártunk fel, ebből az I. házalapban 41, a II. alapban 11 és a III. alapban 1 sír volt. Ezek közül a fentiekben 66 sír adatait közöltük.

A II. házalapnál nagyobb mélységekben padkás sírok kerültek elő. Ezeket 6 sír leírásánál már említettük. Megfigyeléseink szerint a temetkezés ÉNy felől, azaz az Árpád u. felől terjedt DK felé és a 2. világháborúban részben elpusztított ún. belvárosi temetőben ért véget. Tehát az Árpád u. felől kezdődött temetőnek a padkás sírok időben a korai

szakaszából származnak. A 219. padkás sírban előkerült faragott csontgomb is azt tanúsítja, hogy a padkás sírok is a XVI—XVII. századból valók. Ezt a későbbiekben kifejtendő, a temető kezdetére vonatkozó történeti adat is alátámasztja. A padkás sírokkal kapcsolatban megemlítendő még, hogy a II. házalapnál feltártak mind férfisírok voltak.

A következő jelenség az oldalt is megjelenő koporsószegek problémája. A 214. és a 219. sírnál oldalt is volt koporsószegek és ezekben csontgomb is előkerült. A két említett síron kívül még további 6 sírban voltak ilyen helyen koporsószegek a II. házalapnál. Ezek viszont mind padkás sírok voltak. Csak a 213. sírra vonatkozóan nem mondanak bővebbet a benne talált leletek. Az I. házalapnál 11 sírnál ugyancsak oldalt is volt koporsószegek. Ezekben nem voltak a régebbi időszakra valló leletek. Tekintetbe kell venni azonban azt is, hogy esetleg az oldalsó koporsószegek is úgy elmállottak, hogy ezért nem tudunk pontos statisztikát készíteni.

A fentiek szerint tehát a gótikus csat, a csontgombok, a kard, az ijjászgyűrű, a XVI. századi érmek, a tarsoly, a padkás sírok és az oldalsó koporsószegekkel ellátott sírok is a temető régebbi periódusához tartoztak mind a három szintben.

A temetés módja szerfelett érdekes és elgondolkoztató. Rátemetés alig fordult elő ennyi sír között. 16 sírnál voltak csak kisebb bolygatások. Közvetlen egymás alatt az 54a és az 54b sír volt. Az I. házalapnál 6 esetben a sírok közvetlen egymás mellett feküdtek (4. és 5., 42. és 43., 40 és 41., 54. és 54a., 54 és 54c., 73., 74. és 75. sírok). A II. házalapnál a 115. és 116. sz. sír feküdt egymás mellett. Mindegyik esetben az összetartozást kétségtelenül meg lehetett állapítani.

Mivel igen ritka a rátemetés, minden esetben a sírok megjelölésére gondolunk. Figyelembe kell venni azonban azt is, hogy a munkások által megbolygatott sírok száma is nagy volt.

Csak a 177. sír földje volt fekete színű, tehát a föld visszatemetésénél a felülről odakeveredett fekete föld összekeveredett a sárga homokkal. Az alsó sírokban nem volt nyoma fekete földnek. Tehát a beásáskor nem bolygattak meg fekete földet, mert az akkor még nem lehetett a sárga homokrég felett. Ezzel szemben 1949-ben a mindenféle szemetet tartalmazó felső, fekete színű réteg vastagsága már kb. 60 cm volt. Ezt töltésnek minősítettük.

Az antropológiai vizsgálatokból nem lehet a halottak etnikumára, esetleges szláv voltára következtetni, de egy történeti adat mégis emellett szól: 1598-ban a Győr várának felmentésére induló had Pálffy és Schwazenberg vezetésével az éj leple alatt az ún. Rác-temetőnél táborozott le Istvánffy adatai szerint (MOHL 1913, 51). Egy másik forrás, Drinóczy György premontrei szerzetes irata szerint ugyanezek a felszabadító csapatok éjjel 11 óra tájban a Rác-temetőhöz értek (LENGYEL 1959, 217). Ez a temető a Gabonavásártér táján terült el. Még 1913-ban is

megvolt itt egy cirill feliratú fakereszt, utolsó tanúja ennek a temetőnek (MOHL 1914, 24—26).

Tudnunk kell azt is, hogy 1529-ben Bakits Pál javarészt délszláv huszárai vették át a győri várat.

500 huszár volt itt ekkor, akik papjukkal együtt települtek délről Győrbe (GECSÉNYI 1976, 203—204).

A feltárt sírok minden bizonnyal a rác katonaság és hozzátartozóinak temetőjéhez tartoztak.

IRODALOM

- BÁRÁNYNÉ é. n. M. BÁRÁNYNÉ, OBERSCHALL, *Magyar Iparművészet a hódoltság korában*. in: *Magyar Művészet Története*, é.n. III. k. 571—616.
- CSÁSZÁR é. n. E. CSÁSZÁR, *Vallásos és hősi irodalom*. in: *Magyar Művészet Története*, III. k. 477—512.
- GECSÉNYI 1976 L. GECSÉNYI, *Győr városa 1526 után*. Arrabona 18 (1976) 195—221.
- KAUSCH 1904 M. KAUSCH, *A hazai szerbek némely halotti szokásai* (1904 körül). Néprajzi Múzeum Adattára EA 0012783.
- LENGYEL 1959 A. LENGYEL, *Győr eleste és visszavétele a valóság tükrében*. Had-TörtKözl 2 (1959) 167—221.
- MOHL 1913 A. MOHL, *Győr eleste és visszavétele 1594—1598*. Győr 1913.
- MOHL 1914 A. MOHL, *Győr eleste és visszavétele 1594—1598*. Győr 1914.
- NAGY 1900 G. NAGY, *A magyar viseletek története*. Budapest 1900, 2. sz.
- PAPP 1960 L. PAPP, *A mohácsi csatátér kutatása*. JPMÉ 1960, 197—252.
- PÓCS 1964 CS. É. PÓCS, *Zagyvarékás néphite*. NéprKözl 9 (1964).
- SZENDREI 1896 J. SZENDREI, *Magyar Hadtörténeti Emlékek*. Budapest 1896.
- SZENDREI 1907 J. SZENDREI, *Köpcsenyi viselet a XVIII. században*. ArchÉrt 27 (1907) 341—346.
- SZENDREY—SZENDREY é. n. ZS. SZENDREY—Á. SZENDREY, *Temetés*. A Magyarság Néprajza IV. k. Budapest é.n. 301—322.
- UNDI é. n. M. UNDI, *Uri- és népviselet a barokk korban*. in: *Magyar Művészet Története* é.n. IV. k. 369—395.
- UNGER 1958 E. UNGER, *Magyar éremhatározó*. Budapest 1958. újkor I. füzet

DER FRIEDHOF GYŐR-GABONAVÁSÁRTÉR AUS DEM 16—17. JH.

Auszug

Im Frühjahr 1949 wurden am O-Rand der Innenstadt von Győr auf dem sog. Gabonavásártér — Kornmarktplatz (Abb. 1) schachbrettartig Hausfundamente ausgeworfen (Abb. 2). Zu dieser Zeit konnte im Hausfundament I (Abb. 3) und II (Abb. 6) bis 3 m Tiefe der Teil eines alten Friedhofes geborgen werden. Aus mehr als 300 Gräbern gelang es 93 intakt freizulegen. Das Xántus János-Museum zu Győr hat die Fundamentierungsarbeiten ständig verfolgt.

Im Friedhof konnten wir 3 Niveaus unterscheiden. Zwischen den Grabbeigaben ist der leicht zusammengedrückte, kugelförmige Bronzeknopf ein häufiger Fund (Abb. 4, 1—2, 7), am unteren Teil der Knöpfe war eine starke Eisenschlinge (Abb. 4,

3), in Grab 68 ist ein Rosenkranz zum Teil erhalten geblieben (Abb. 4, 4), aus Grab 86 ist eine münzenförmige Darstellung der Heiligen Jungfrau Maria (Abb. 4, 8) und ein kleines Kreuz zum Vorschein gekommen (Abb. 4, 9), häufig sind die Heftelmütterchen und -männchen (Abb. 5, 4). Im Hausfundament II (Abb. 6) war in Grab 144 ein aus Knochen gedrechselter Ring eines Bogenschützen (Abb. 5, 5). In Grab 162 befand sich neben dem Skelett ein spanisches Schwert (Abb. 5, 6). Auf dem Kopf der Toten kommen auch Jungfernkranze vor (Abb. 5, 7—9).

Aus Grab 214 sind aus Knochen geschnittene Knöpfe zum Vorschein gekommen (Abb. 5, 12). Bei dem vorherigen Grab und in dessen Umgebung

wurde bei dem Auswerfen der Grabgrube in den Boden, in den lockeren Sand eine kleine Erdbank eingetieft.

In Grab 304 waren vier Münzen aus den Jahren 1567—1574. In Grab 355 lag eine schöne gotische Schnalle auf dem Beckenknochen bzw. in dessen Mitte (Abb. 7), die aus dem 16. Jh. stammt, ebenso wie das erwähnte Schwert (Abb. 5, 6) und die Münzen des Grabes 304. Aus dem 17. Jh. stammt die zerfallene Ledertasche aus Grab 128 und der Ring eines Bogenschützen (Abb. 5, 5). Zum älteren Teil des Friedhofes gehören noch die Knochenknöpfe aus 3 Gräbern, die 6 Gräber mit Erdbank, die Gräber mit Jungfernkranzen (5 St.) und die Gräber, wo auch seitwärts Sargnägel (5 St.) waren. Diese alten Gräber im Friedhof stammen aus dem 2. und 3. Niveau.

In den Gräbern ist sehr interessant die Lage der Arme der Toten. Die in den Ellbögen eingebeugten,

parallel liegenden Unterarme sind 59mal vorgekommen und von diesen war der linke Unterarm in 14 Gräbern dem Schädel näher. Aus dieser Erscheinung konnte aber keine Regel abgeleitet werden.

Diese Bestattungsart konnte in dem 2. und 3. Niveau wahrgenommen werden. Auch diese gehören zu dem älteren Teil des Friedhofes. Diese Bestattungsart ist vielleicht für die Slawen charakteristisch (SAROSÁ CZ).

Aus zwei historischen Quellen erfahren wir (MOHL, LENGYEL), daß die zur Befreiung der Stadt Győr eingesetzten ungarischen Truppen im Jahre 1598 bei unserem Friedhof gerastet haben und diese Stelle wurde „Rác-temető“ (Raizischer Friedhof) genannt. Bekannt ist auch, daß zur Herrschaft von Ferdinand I. die Burg von Győr eine bedeutende südslawische (raizische) Husareneinheit besetzt gehalten hat (GECSÉNYI).

S. Mithay
H—9026 Győr
Rónay u. 2/a.